Fra Det Kgl. Biblioteks tekstportal (tekster.kb.dk)

Forfatter: Säve, Carl

Titel: BREV TIL: Petersen, Niels Matthias FRA: Säve, Carl (1856-08-03)

Citation: Säve, Carl: ”BREV TIL: Petersen, Niels Matthias FRA: Säve, Carl (1856-08-03)”, i *Brevvexling mellem N. M. Petersen og Carl Säve - et bidrag til skandivanismens og den nordiske filologis historie*, Det Schubotheske Forlag, s. 88. Onlineudgave fra Danmarks Breve: https://tekster.kb.dk/text/letters-001991716-000-shoot-L0019917160000010.pdf (tilgået 26. april 2024)

Anvendt udgave: Brevvexling mellem N. M. Petersen og Carl Säve - et bidrag til skandivanismens og den nordiske filologis historie

Ophavsret: Materialet er fri af ophavsret. Du kan kopiere, ændre, distribuere eller fremføre værket, også til kommercielle formål, uden at bede om tilladelse. Husk altid at kreditere ophavsmanden.

Læs Public Domain-erklæringen

Säve, Carl, *Brevvexling mellem N. M. Petersen og Carl Säve - et bidrag til skandivanismens og den nordiske filologis historie,*

Uppsalad. 3 Augusti 1856.

Vördade Vän!

Det är i sanning oförlåtligt, att jag icke på så lång tid låtit min älskade lärare höra något från mig; jag var förr en rätt flitig brefskrifvare, men jag vet icke huru det kommer till, att det sedan 2—3 år faller sig allt trögare — troligen är det väl en verkan af den tillväxande åldern. Detta kommer mig också så mycket mera att blygas inför Dig, som Du, oaktadt Din högre ålder, och Dina vigtiga arbeten, t. o. m. förekommer mig med bref: men så stor är Din hjertegodhet! Haf således tack, innerlig tack, för det kärkomna brefvet!

Ack, om den tanke, som Du säger, att Du en stund hyste, hade blifvit till verklighet, och Du således hitkommit till vårt Student-möte! Hvilkens !! hjertats högtid skulle icke detta varit för mig enskildt, och hvilken allvarligt och sannt Nordisk grundton skulle icke i ännu högre grad gifvits åt hela mötet, om Du uppträdt på Gamla Uppsala tingshög och låtit Dina ädla och kärleksrika tankar och önskningar för Nordens enhet s. 89nedströmma i de unges hjertan! Och du sjelf! huru skulle Du icke hafva kännt Dig stärkt och upplifvad till hela Ditt väsende efter ett dylikt själabad i Nordiskt framtidshopp, i tillitsfull ungdomstro! Nå, detta kunde icke ske denna gång; men låtom oss hoppas, att vi med ännu mera stärkta förhoppningar och utsigter till framgång skola råkas om några få år vid nästa stora möte i Köpenhamn. — Ja, Gud vare högt prisad for detta, så öfver alla mina förhoppningar, så väl lyckade och löftesrika Studentmöte! Jag väntade mig visserligen ett den Nordiska ideens upplifvande och styrkande genom delta möte, särdeles som Norrmännen nu för första gången kommo hit och blefvo liksom infamnade i det gamla Odenshemmets hjerta, midt uppe i de gamla Svea-folklandens odalsmark, jag väntade, att detta skulle göra mycket godt; — men jag väntade verkligen icke, att den Nordiska enhetstanken nu skulle taga ett så väldigt steg framåt, som han onekligen tog. Men se, jag hade glömt, eller rättare, jag hade icke tagit i behörigt betraktande, att de frön, som genom 1843 och 1845 årens möten blifvit sådda, nu nödvändigt skulle börja gifva mognade frukter; och framför allt hade jag icke tagit i beräkning den förändring i många Europeiska förhållanden, som framkallats af det sista kriget mot Ryssland, samt särskildt Sveriges och Norges, samt isynnerhet kung Oscars, helt och hallet nya ställning till Ryssland efter vår November-traktat med Vestmakterna [1]. Det är nämnligen tvänne ting, som gifvit detta möte en ny och vida starkare grundklang, än något af de äldre; jag menar naturligtvis först och främst vår ärlige, ihärdige, djerfve och oföriiknelige Plougs tal och heia framträdande vid Gamla Uppsala [2]. Detta i sjelfva verket första s. 90rigtigt öppna och oförbehållsamma Nordiska enhetstal är uppfriskande och öfvertygande att läsa; men hvad är det att bara läsa det, emot att hafva hört det, att hafva sett honom utsäga sina framtidsdigra ord. Han stod der, stadig och fast som en granitpelare, spänstig och hvällt ljudande som en stålsträng, och under allt detta med tårade ögon och ett flämtande bröst af den djupa rörelse, hvarunder hela hans varelse våndades i denna högtidliga stund, när han ändteligen tick uttala på ett fruktbringande sätt hela sitt verksamma lifs högsta och ädlaste sträfvan! (Ty jag sätter denna sträfvan högre, än allt hvad han sökt göra för Danmark, då det här gäller hela Nordens och således äfven Danmarks framtid). Ett och annat, som han tillfälligt yttrade, har ej häller kunnat inflyta i det tryckta talet. Så lät t. ex. ett enda sagta „hysch!“ nära intill honom höra sig — ett förskräckthetens läte från „en af de stilla i landena“ — när han sade, att det var på ett hår, att Nordisk dynasti-enhet kunde hafva vunnits år 1848; — då svarade han derpå ögonblickligen: „Ja, for det sömmer sig ikke her, paa Thorgny Lagmands Plads, at tale med forblommede ord!“ — Och sedan, hvilket mästerstycke var icke hans tal till kung Oscar vid middagen å Drottningholm [1]; hälst när dertill kommer hans ärliga ord till kung Fredrik på Eremitagen [2]. Det gladde mig också högeliga att höra genom ett bref från Ploug, att Du fullkomligt gillade hela hans uppträdande s. 91under mötet. Tack! ett sådant osökt bifall från dem, man vördar, belönar för mången svettdroppe, guten under kampen, det läskar den efter de ädles medkänsla törstande själen! — Af icke mindre vigt, särdeles för den Skandinaviska tankens verkliggörande, var kung Oscars alldeles oväntadt oförbehållsamma utsagor [1]. Huru väl var det icke, att mötet skulle komma att ega rum så snart efter det nyss slutade kriget; ty ho vet om han efter ett eller tu år, och sedan Ryssland åter fått tid på sig att åter antaga den gamla säkra öfverlägsenheten, hade vågat att uttala sig så öppet?! En af de första verkningarna af detta tog är och varder allt mer en afgjord förändring hos Norrmännen, åtminstone hos de unge. Ja, det är ovedersägeligt, att (oss emellan!) den Norska afstängdheten och sjelfgodheten fått en riktig grundknäck; de börja ändteligen inse, att vi icke vilja dem något ondt, icke uppsluka deras sjelfständighet. Nå, det förstås, litet helsosam Ryssskräck, till följe Hans Kejserliga Majestäts nådiga förkärlek för Tromsö m. fl. hamnar i Finnmarken, har väl också gjort sitt till! [2] — På Naturforskaremötet lär ock hafva förekommit några högst märkeliga svensk-vänliga uttalelser [3].

s. 92Angående utsigterna för det Fornnordiska språkstudiet Sverige, så har här blifvit väckt ett förslag om att inrätta en helt ny lärostol häri vid Uppsala Universitet. Men, monne jag icke redan omnämnt denna sak för Dig ? Dock, jag tror knappast; ty jag ihogkommer, att jag väl en gång tänkte på att skrifva derom, men att jag då uppsköt dermed, emedan det då ännu var för ungt och osäkert. Nå, i alla fall, så är saken denna. Det väcktes inför Uppsala Studentcorps (som eger sin egen orden tliga organisation och representation) förslag om (och eget nog utgick det ifrån en, som har Grekiskan till hufvudsak! [1] — och utan all min vetskap), att Upps. studenter borde ingå till Cancelleren (= Kronprinsen) med en begäran, att han vill e föreslå hos Kgl. Majt Kon.!, det han måtte hos Riksens Ständer (som ensamme hafva nyckeln till kassakistan!) föreslå

upprättandet af en ny lärostol här i Svenska språket, — likväl med den förklaring, att dermed egentligen menades det Fornsvenska. Denna begäran beslöts enhälligt och afgick med en särskild beskickning till Kronprinsen, som svarade särdeles lofvande. Sedan dess har äfven Consist. Acad, nästan enhälligt tillstyrkt saken. Det antages ock, att Kungen kommer att framställa förslag härom vid Riksdagen (som börjar d. 15 Okt.), och det är då troligt, att Ständerna bifalla. Således ser det verkligen ut, som att det skulle bli en ordentlig lärostol i Fornnordiska språket (att han kallas Fornsvensk gör intet till saken, och är blott af politik, för att få Bönderne lättare att gå in derpå); [ja, det s. 93är t. o. m. troligt, att en dylik äfven kan blifva inrättad i Lund] och det oaktadt gamle Sehr, ännu sitter qvar. Det, som vid denna sak är lika sä vackert som uppmuntrande, är att första stöten härtill utgätt ifrån ungdomen sjelf! Huruvida jag (man kan så svårligen afhålla sig ifrån att tänka på sig sjelf) vid platsens besättande kan eller bör komma i fråga, är en sak af underordnad vigt emot att vårt land en gång får sig en fast lärareplats i detta för hela vår utveckling i Nordisk riktning så vigtiga ämne. Och skulle också Ständerna denna gång afslå forslaget, så kommer det nog snart åter fram; och åtminstone har man sett det vackra, att Svenska ungdomen icke sofver, om också de makthafvande fäderne synas slumra.

Men efter jag nu kommit in på det Fornnord. kapitlet, så anhåller jag att få underställa Din pröfning ett försök till tydning af ett par dunkla ord i vår fornlitteratur. — Uti Hávamál, str. 74 (l.75) står (i Christiania-uppl. 1847): margr verðr af öðrum api, i Stockh.-uppl. 1818: margr verpr af avprom api, och KöpenhS uppl. 1828 (40): margr verpr af avdrom api, och öfversätter□!□: (qvod) multi ex aliis infatuentur. Christ.-uppl. yttrar bland varianterna: „af öðrum, saal. rettet; aflavðrom Cd.“, och Kphs-uppl. anför membranens skrifsätt: „aflavdrom“ och tillägger: „manifesto errore“, men gissar äfven på ett: af avdnom. I Svb. Egilssons Lex. poet. antages (under art. Api (s. 17)) rättelsen öðrum utan anmärkning: verða api af öðrum, och öfversätter□!□: aliorum stultam rationem imitari. Således hafva alle varit ense uti, att skinnbokens läsart, aflavdrom, icke duger, och derföre rättat honom till af öðrum l. af auðnum. Men kan man, utan att vilkorligt ändra eller våldföra det, få god mening eller blott verklig mening af ordet i en gammal text, särdeles i en skinnbok; — så är det väl gifvet, att man icke bör försöka att gissa sig till något annat. Jag tror derföre, att man bör läsa ungefärligen som der står: margr verðr af lauðrom api, och öfversätter: mången varder s. 94en apa, en narr, l. varder dårad af lödret (= skummet), d. ä. mången blifver narrad af ytan; och det skulle nästan kunna återgifvas med det klassiska ordspråket: nubem pro Junone amplecti. — Lauðr n., lödder, är nämnl. den rätta äldre formen för det Ny-Isl. löðr, se Gloss, til Manchs og Ungers Oldnorsk Læsebog, s. 185 (hvar det står i texten, har jag ej fått reda på). Mig synes, att detta äfven gifver en bättre mening, än om man skulle antaga öðrum el. auðnum, isynnerhet om man ser på, att denna rad dymedelst kommer att stå i större samklang med de båda föregående: veit-a hinn er vætki veit, all den stund båda utsagorna då äro riktade mot okunnighet, själsarmod, ytlighet och omdömesslöhet. Att formen lauðr (icke löðr) är den fornrätta, bevises ock af tillvaron af det deraf alstrade omljudna verbet leyðra. Så säger □!□ i Eriksmålen: Bað l. bæða ek upp rísa (Einherja)….. biórker (at) leyðra. Jag bad Enhärjar stå upp, för att låta ölkaren skumma (löddra); hvilket således anspelar på den gästfrihet och ymnighet, med hvilka dryckerna skulle iskänkas. Ordet (kanske ett ἅπαξ λεγόμενον) forekommer Snorra Edda I. s. 242, och i Fagrskinna (1847), s. 16 under formen lyðra. Uti Glossar till M. og U.’s Oldnorsk Læsebog, s. 186, är man nära att hitta den rätta tydningen, när der säges: „maaskee af lauðr meerskum“; men det oaktadt öfversättes det med: „polere, skure“, d. v. s. att det skulle vara fråga om att glätta, polera sjelfva karen, bägarne, hornen utanpå, för att få dem blanka. Man tager nämnl. lauðr såsom liktydigt med sjöskum, „meerskum“ i den nyare och figurliga betydningen af en lätt flytande lerjord (hvaraf nu göres pip-hufvuden), men hvilken jordart (som fås i Mindre Asien och Persien) visst aldrig var känd här i forntiden, och visst aldrig har användts till polering, såsom dertill alldeles oduglig. Lödder, som nu på Sv. betyder det allra finaste, lättaste skum, fradga, t. ex. såp-lödder, hästen är löddrig, detta vatten löddrar sig aldrig, m. m., — har säkerligen icke i forntiden kunnat betyda något så klumpigt som s. 95en jordart. Och dessutom huru mycket mera ren skaldskap ligger det icke uti att vid det tillärnade gillet tänka på de fradgande, löddrande dryckeskärlen, än på deras rengörande, polerande! — Den Gotländska formen för lauðr, lödder, är ludur (se mina Starka Verber, s. 6) och jag antog derföre förut, att det Nyisl. löðr motsvarade ett äldre luðr, liksom tröll ett äldre trull, gl. Sv., Gotl., Dal. trull, troll, jfr. Isl. trylla, Dal. tryllal — dit tyckes ock Fagrskinnas skrifart lyðra, för leyðra, peka. Jfr. dock haf-löðr (för -lauðr?) Sn. Edd. I s. 692. — Nå, hvad säges nu om allt detta?

Huru förtviflad har jag icke många gångor varit öfver våra runstenars olyckliga innehålls-magerhet och evinnerliga ord- karghet! Huru upplifvande är det icke då att träffa på någon, som är något innehållsrikare, särdeles om han tillika har en smula af något skaldiskt. En Närking (Student ifrån Närike el. Nerike) har nyligen meddelat mig denna nyupptäckta runinskrift, hvilken jag genast såg vara skrifven i fornyrðalag:

porstain [lit rai]sa Var til Anklans

stain þina ukr trankr farin;

iftir sik sialfan varp þa haima

auk sun sin Hifni. at harmi taupr.

Kup hialbi sialu þaima (!). Bruni auk Sloþi

tair(!) [hiku] stan þina. —

Isl. þórstein□n□ lèt reisa Var til Englands

stein þenna ungr drengr farinn;

efter sik sialfan varð á heima

ok son sinn Hefni. at harmi dauðr.

Guð hialpi sálu þaira! Bruni ok Slóði

þair hióggu stein þenna. — [1]

Detta på runstenar hittills ohörda at harmi tauþr (såvida icke Liljegrens Runurk. 914: han turuknaþi . i . baki . marm tauþ mukin bör, som troligt är, läsas harmtaup, Isl. Han□n□ s. 96drukknaði i bekki: harmdauð(i) mikinn!) talar i all sin korthet på ett rörande sätt om alla de kärleksfulla förhoppningar, som sönko i grafven med denne lofvande son, som redan som ung gjort sig fräjdad genom ett härtog till England och kanske hade stått i sjelfve Knut den mäktiges tingmannalid! Ordet ukr gjorde mig i början stort bryderi; ty jag trodde först, då stenen blifvit upptäckt och till en del troligen oriktigt läst (jfr. PTIYT och TTIM) af en oerfaren runläsare, att der kanske kunde stå: Var til Anklans tukr | trankr farin (= dyggr drengr); sedan trodde jag att ukr möjligen kunde vara ett fornt uggr, adj., terribilis, motsvarande ett möjligt Isl. adj. yggr; men det var för vildt och smakade allt för mycket af den hedne Yggr eller Oden. Ändteligen föllo fjällen från mina ögon och jag fann, att ukr stod för unkr, ungr, hvilket ord, liksom harmr och harmtauþr, förut icke funnits i Runspråket, — således en stor vinst i denna fattigdom! —

Men, mitt papper börjar att tryta, och jag manas derföre att sluta detta för mig så angenäma samtal: få se, om Du kan läsa min hopgnetade (har Du någonsin hört detta betecknande Sv. ord?) skrift?!

Hjertlig tack för helsningarna och jag beder Dig godhetsfullt återbära mina helsningar och djupa vördnad till Etatsrådinnan och till Fröken Sophia!

Lef väl, var lycklig och glad, min faderligt vördade vän, till den Nordiska vetenskapens båtnad och Dina många vänners hugnad! och glöm □ej□ Din af hjertat tillgifne lärjunge
Carl Säve.

E. S. Angående Holbergs inflytande i Sverige, kan jag icke upplysa något egentligt. Jag vet endast, att några af hans skodespel ganska snart hunno hit och blefvo spelade på Svenska, men lästa både på Danska och Svenska. Några hafva varit riktig folkläsning; det samma kan äfven nästan sägas om en upplaga Udvalgte Gomedier af L. v. Holberg. s. 97Strengnäs 1827—33, i 8 band, eftertryck på Danska, men med efter Svenskan lämpad stafning (temmeligen lik Rasks). Men en som vet mera om Holberg i Sverige är vår kanske förnämste bokkännare Amanuens. i Kgl. Bibl. i Stockh. G. E. Klemming, och jag skall skrifva till honom och bedja honom antingen skrifva till mig om saken eller ock till Dig sjelf [1]. — Det gladde mig när jag hörde att Du, som jag tror i fjor höstas eller vintras blef invald till ledamot af den gamla Vetenskaps-Societeten i Uppsala [2], — en sak, som borde hafva skett långt förut med en man, till hvilken Sverige står i en så stor taeksamhetsskuld som till Dig! — men man får dock icke begära allt för mycket af ett sällskap, som egentligen är ett naturvetenskapligt och blott eger att besätta 8 platser med utländske ledamöter af s. k. „allmän lärdom“. — Slutligen lyckönskar jag Dig till Din upphöjelse till Etatsråd [3], hvilket dock mest hedrar dem, hvilka dymedelst hafva visat, att de icke äro okunniga om hvad Du gjort och uträttat. — Framför min helsning till vännen Secher och tacka honom för den kärkomna hogkomsten med Povel Eliesens D. Skrifter, som han sände mig med Uppsala-farame! [4] — Helsa af□!□ Din frände Stud. Juris Hansen, som var så god och frambar Ditt bref!